

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-99>

УДК 658.153

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТІ, РУХУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ГРОШОВОГО ПОТОКУ ПІДПРИЄМСТВА

RESEARCH OF THE ESSENCE, MOVEMENT AND EFFICIENCY OF CASH FLOW OF THE ENTERPRISE

Стефанишин Оксана Борисівна

кандидат економічних наук,

Львівський інститут

«ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1857-4569>**Магас Наталя Василівна**

кандидат економічних наук, доцент,

Львівський інститут

«ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4496-9262>**Stetanyshyn Oksana, Magas Natalia**

Lviv Institute of Private Company "Higher Educational Institution

"Inter-Regional Academy of Personnel Management"

У статті з'ясовано роль оцінки руху та аналізу ефективності грошових потоків у фінансово-господарській діяльності підприємства з метою управління ними. Постійний аналіз руху грошових потоків, оцінка їх динаміки і структури, виявлення чинників, які впливають на елементи грошових потоків, сприяють своєчасному і адекватному реагуванню на перебіг бізнес-процесів, вдосконаленню системи фінансового управління діяльністю підприємства. Проведено аналіз руху грошових потоків на основі Звіту про рух грошових коштів прямим методом. Здійснено аналіз та оцінку ефективності формування грошових потоків підприємства на основі коефіцієнтного методу. Управління грошовими потоками є важливим інструментом, що дозволяє відшкодувати витрати, створювати прибуток, що зумовлює зростання добробуту, розширення потенціалу, збільшення частки на ринку, підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: грошові потоки, рух грошових коштів, операційна, інвестиційна, фінансова діяльність, чистий грошовий потік, ефективність грошового потоку.

В статье выяснена роль оценки движения и анализа эффективности денежных потоков в финансово-хозяйственной деятельности предприятия с целью управления ими. Постоянный анализ движения денежных потоков, оценка их динамики и структуры, выявления факторов, которые влияют на элементы денежных потоков, способствуют своевременному и адекватному реагированию на ход бизнес-процессов, совершенствованию системы финансового управления деятельностью предприятия. Проведен анализ движения денежных потоков на основе Отчета о движении денежных средств прямым методом. Осуществлен анализ и оценка эффективности формирования денежных потоков предприятия на основе коэффициентного метода. Управление денежными потоками является важным инструментом, что позволяет возмещать расходы, создавать прибыль, которая предопределяет рост благосостояния, расширения потенциала, увеличения части на рынке, повышение конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: денежные потоки, движение денежных средств, операционная, инвестиционная, финансовая деятельность, чистый денежный поток, эффективность денежного потока.

Relevance of the topic is related to the fact that cash flow management is an important tool to cover expenses, to create a profit, which leads to the growth of wealth, expanding capacity, market share gains, and increasing the competitiveness of the enterprise. Continuous analysis of cash flows, assessment of their dynamics and structure, as well as the identification of factors affecting the elements of cash flows, contribute to a timely and adequate response to the course of business processes, and improve the financial management system of the enterprise. The purpose of the study is to establish the essence of cash flows, based on the International and National provisions (standards) of accounting and summarize the sequence of analysis of cash flow and efficiency of cash flows in the

enterprise. Assessment of cash flow for the reporting period is an important supplement to the analysis of the financial condition of the enterprise and performs the following tasks: determining the volumes and sources of cash flows received by the enterprise; identifying the main directions of cash usage; evaluating the adequacy of the enterprise's own funds for investment activities; determining the reasons for the difference between the amount of profit received and the actual cash flow availability. Ratio analysis allows to assess the effectiveness of cash flows, which can be used at the strategic, operational and tactical levels of control, because the analysis performed in the dynamics over a period of time will provide information to assess the activities of the enterprise both in the past and present, and will also serve as the basis for more effective planning and cash flow forecasting for the future. Revealed the role of assessing the floating and analysis of the effectiveness of cash flows in the financial and economic activities of the enterprise in order to manage them. Cash flow analysis based on the Cash Flow Statement using the direct method has been conducted. Performed an analysis and assessment of the effectiveness of the formation of enterprise cash flows on the basis of the coefficient method. The practical value of the research consists in the possibility of using this methodology to analyze the cash flows of agricultural enterprises for management purposes.

Keywords: cash flows, cash flow, operational, investment, financial activities, net cash flow, cash flow efficiency.

Постановка проблеми. Грошові потоки сільськогосподарського підприємства є важливим об'єктом управління, що потребує систематичного і детального моніторингу. В умовах ринкової самостійності і відповідальності тільки синхронізація відтоків і припливів грошових ресурсів забезпечує платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість.

Для оцінки ефективності господарської діяльності на сучасному етапі недостатньо аналізу прибутку і показників рентабельності. Методика аналізу фінансових результатів підприємства винна обов'язково включати систему показників оцінки платоспроможності, засновану на руху грошових потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «грошовий потік» (Cash flow) включено у фінансову діяльність вітчизняних підприємств з іноземних джерел. Наукові праці сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених: Ван Хорна, Брейли Ричарда, Майерс Стюарта, І. А. Бланка, В. В. Баліцької, А. М. Поддерьогіна, Л. О. Лігоненко, О. В. Єрмошкіної, В. А. Верби, О. А. Загородніх та інших доводять, що управління грошовими потоками має ключовий вплив на формування фінансової стійкості підприємства, слугує важливим елементом прийняття поточних, тактичних, стратегічних рішень, має вплив на стійке функціонування та розвиток в умовах ризику, мінливості та невизначеності ринкового середовища.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на широкий спектр досліджень з даної тематики, можемо констатувати, що єдиного підходу до розуміння сутності грошових потоків підприємства в українській науковій думці ще не вироблено, як і єдиної методики аналізу. Суттєві відмінності теоретико-методологічної бази дослідження грошових потоків зумовили актуальність дослідження та сприяли формуванню мети.

Мета статті полягає у формуванні системи показників оцінки грошового потоку сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснення всіх видів фінансових і господарських операцій організації супроводжується рухом грошових коштів – їх надходженням та витрачанням. Цей безперервний процес визначається поняттям «грошовий потік».

В сучасних умовах сільськогосподарські підприємства самостійно вибирають стратегію і тактику свого розвитку. Управління грошовими потоками є тим інструментом, за допомогою котрого можна досягти бажаного результату – контролю діяльності підприємства. Ефективно організовані грошові потоки виступають найважливішою ланкою ланцюга функціонування його фінансової системи в цілому.

Знання і практичне використання сучасних принципів, механізмів та методів організації та ефективного управління грошовими потоками дозволяють здійснювати самостійне фінансування діяльності підприємства і не залучати сторонніх кредиторів, що забезпечує його перехід до нової якості економічного розвитку.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» трактує поняття «грошовий потік» як надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів. Грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання. Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості [1].

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО 1) вживається термін лише «грошові кошти» і поняття грошового потоку не розкривається [2].

Інформаційною базою дослідження руху грошових потоків підприємства становить Звіт про рух грошових коштів (Форма 3 та 3-н),

який може складатись прямим та непрямим методами.

Слід зазначити, що грошовий потік будь-якого економічного агента цікавий не сам по собі, а з позиції проблем, що вирішуються за його допомогою. Генерування грошового потоку дозволяє повертати витрати і створювати прибуток, що зумовлює зростання добробуту, розширення потенціалу, збільшення частки на ринку, підвищення конкурентоспроможності.

Відповідно до вимог українських нормативних актів Звіт про рух грошових коштів (форма № 3) формується на основі інформації, що узагальнюється на бухгалтерських рахунках, розрахункових, валютних і спеціальних рахунки в банках. Отже, основні характеристики, що враховуються при складанні Звіту про рух грошових коштів – ліквідність.

У міжнародних стандартах концепція грошового капіталу представлена ширше, у виді грошових коштів та грошових еквівалентів, тобто при складанні Звіту окрім ліквідності враховуються тимчасово вільні гроші, спрямовані в фінансові дохідні інструменти [3; 4]. Розкриття такої інформації для користувачів має велике значення.

Ефективність роботи підприємств та його основні проблеми можна проаналізувати за допомогою трьох основних фінансових показників: виручка від реалізації, прибуток і потік грошових коштів.

При аналізі потоки грошових коштів розглядаються за трьома видами діяльності: операційною, інвестиційною і фінансовою.

Для аналізу руху грошових коштів прямим методом досить доповнити форму бухгалтерської фінансової звітності № 3 «Звіт про рух грошових коштів» розрахунками відносних показників структури «приходу» і «відтоку» за видами діяльності.

Проведемо горизонтальний аналіз руху грошових засобів ТОВ «Багаті Лани» за річний період (табл. 1).

Дані аналізу (табл. 1) показують, що основні потоки грошових засобів на підприємстві забезпечувались за рахунок операційної діяльності. Руху коштів по інвестиційній діяльності не відбувалось. Рух коштів по фінансовій діяльності характеризувався перевищенням витрачання над поступленнями, в результаті чого отриманий від'ємний чистий грошовий потік по фінансовій діяльності. Загалом за рік відбулось збільшення грошових засобів на 510 тис грн, що забезпечило збільшення залишку грошових засобів на кінець періоду. За аналізований 2020 р. залишок грошових коштів ТОВ «Багаті Лани» склав 829 тис грн.

В основному, це сталося через збільшення грошових коштів по поточних операціях (операційна діяльність), які склали 226 275 тис грн.

Відтік грошових коштів, в основному, також відбувається через поточні операції (оплата постачальнику, заробітна плата та інше), однак, зміна за період все одно має позитивне значення і становить 10 453 тис грн.

Проведемо вертикальний аналіз руху грошових засобів ТОВ «Багаті Лани» за річний період (табл. 2).

З даних таблиці 2 бачимо, що основну частку коштів (84%) підприємство отримує з продажу продукції. Основні витрачання пов'язані з оплатою товарів, робіт, послуг (51%).

Вищевказані розрахунки розрізняються між собою тим, що в таблиці 1 аналіз грошових коштів здійснюється за видами діяльності (операційною, інвестиційною, фінансовою), а в таблиці 2 досліджується структура надходжень і відтоків грошових коштів по підприємству в цілому.

Аналіз руху грошових коштів непрямим методом складається з декількох етапів [5]:

1. За даними Бухгалтерського балансу (форма № 1) за кожним рядком підраховуються відхилення і проставляються відповідні знаки («+» або «-»).

2. Всі строки балансу групуються за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова).

Таблиця 1

Рух грошових засобів ТОВ «Багаті Лани» за видами діяльності

Показники (тис. грн)	Поступило за період	Витрачання за період	Зміни за період
Залишок грошових засобів на початок періоду	–	–	319
Рух грошових засобів по операційній діяльності	226 275	215 822	10 453
Рух грошових засобів по інвестиційній діяльності	–	–	–
Рух грошових засобів по фінансовій діяльності	13 307	23 250	-9 943
Чистий рух грошових засобів	–	–	510
Залишок грошових засобів на кінець періоду	–	–	829

Таблиця 2

Вертикальний аналіз приходів і відтоків грошових коштів

Показники	Абсолютна величина, тис грн	Частка у структурі, %
1. Надходження від:		
– реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	200 282	84%
– отримання кредитів	13 307	6%
– інші надходження	25 993	11%
Всього отримано грошових засобів	239 582	100%
2. Витрачання грошових засобів:		
– на оплату товарів (робіт, послуг)	120 940	51%
– на оплату праці	44 523	19%
– на оплату відсотків по боргових зобов'язаннях	3 744	2%
– інші витрачання	46 615	19%
– в зв'язку з погашенням (викупом) векселів та інших боргових цінних паперів, повернення кредитів і позик	23 250	10%
Всього використання грошових коштів	239 072	100%
3. Зміни грошових засобів	510	

3. Чистий прибуток зі Звіту про прибутки і збитки (форма № 2) коригується на відтік і приплив грошових коштів по кожному виду діяльності. В результаті розраховується сукупний грошовий потік.

4. Аналіз отриманих результатів.

Досліджуване підприємство ТОВ «Багаті Лани» здійснює аналіз руху грошових коштів на основі Ф № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)».

За допомогою отриманих відомостей, керівництво може контролювати поточну платоспроможність підприємства, приймати оперативні рішення щодо її стабілізації, а також, оцінити можливість здійснення додаткових інвестицій.

В аналізі ефективності грошових потоків вихідною точкою є визначення чистого грошового потоку, який формується як різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками. Наявність грошового потоку (його позитивне значення) означатиме, що саме на таку суму буде збільшено залишок грошових коштів на підприємстві за аналізований період (рік).

Аналіз руху грошових потоків та розрахунок фінансових показників дозволяють оцінити фінансову стійкість та фінансову спроможність підприємства. Основним використовуваним під час такого аналізу показником є чисті надходження (відтік) від операційної діяльності. Він є індикатором успішності фінансово-господарської діяльності. Темп приросту цього показника характеризує масштаби зростання фінансового потенціалу компанії. З одного боку – це рівень прибутковості, досягнутий за минулі звітні періоди,

який дозволяє зробити висновки про тенденції подальшого розвитку підприємства – саме це цікавить фінансового аналітика. З іншого боку, показник є індикатором інвестиційної активності підприємства та його можливості відповідати за своїми зобов'язаннями перед кредиторами та власниками капіталу.

За даними Ф № 3 «Звіт про рух грошових коштів» чистий грошовий потік ТОВ «Багаті Лани» є позитивним і у 2019 році – це 12 тис грн, і у 2020 році – це 510 тис грн. Отож, залишок грошових коштів на підприємстві у 2019 році поповнено на суму 12 тис грн і він склав на кінець року 319 тис грн. Грошові кошти за 2020 рік поповнились на 510 тис грн і залишок грошових коштів на підприємстві склав на кінець 2020 року 810 тис грн. У нашому випадку, у підприємства створюється надлишковий грошовий потік.

Як правило, оцінка ефективності грошового потоку здійснюється за допомогою коефіцієнтного аналізу. З цього приводу запропоновано декілька методик такої оцінки, що описані у працях Надточій С. І., Черниченко Т. А., Витковская Л. В., Бланк І. О., Кошельок Г., Грінченко Р., Коваленко Т. О., Іщенко Н. А.

Проведемо коефіцієнтний аналіз руху та ефективності грошових потоків, виходячи із узагальнення попередніх досліджень та необхідності практики управління на підприємстві, який, на нашу думку, може включати вісім основних коефіцієнтів (табл. 3).

Загалом показники ефективності грошових потоків ТОВ «Багаті Лани» дуже низькі, більшість показників свідчать про збитковість підприємства та нестачу коштів для розвитку.

Таблиця 3

Показники ефективності грошових потоків та їх динаміка

Показники	Період		Відхилення (+;-) / Інтерпретація
	2019	2020	
1. Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,000058	0,0021	+0,002 покращення
2. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	1	1	Відповідає мінімальному рекомендованому значенню
3. Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	0,000058	0,0021	+0,002 покращення
4. Коефіцієнт окупності грошового потоку	0,99	0,99	незмінно
5. Коефіцієнт вибуття грошових засобів	650	288	-362 покращення
6. Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів	0,04	0,61	+0,57 покращення
7. Коефіцієнт покриття короткострокової заборгованості	0,33	0,58	+0,25 покращення
8. Коефіцієнт покриття боргу	0,16	0,29	+0,13 покращення

Такий аналіз грошових потоків на основі фінансових показників може бути використаний як в оперативному, так і у стратегічному фінансовому плануванні. Якщо відносно легко прогнозувати та планувати припливи та відтоки у короткостроковій перспективі, то у середньостроковому та довгостроковому періодах планування виходять із заданих співвідношень між майном і зобов'язаннями на основі конкретних коефіцієнтів.

Висновки. Від ефективного управління грошовими потоками залежить фінансова стійкість, платоспроможність та фінансова безпека підприємства. Підприємство повинно забезпечити передування вхідного грошового потоку вихідному від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства. Додатній чистий грошовий потік характеризує підприємство як таке, яке вмело управляє грошовими потоками та фінансовою діяльністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7). Звіт про рух грошових коштів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Затверджено Наказом Міністерства Фінансів України від 07.02.2014 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. Управління грошовими потоками : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 255 с.
4. Небавская Т. В., Баранник В. В., Воропаева Я. С. Отчетность в формате МСФО. Отчет о движении денежных средств. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*. 2016. № 7(17). С. 226–231. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=27398217>
5. Податки & бухоблік. Січень. 2018. № 06. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/january/issue-06/article-33434.html>
6. Бланк И. А. Управление денежными потоками. Київ : Ника-Центр, 2007. 752 с.
7. Ясишена В. В., Пославська Л. І. Систематизація основних елементів управління грошовими потоками підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 106. С. 241–254. URL: <https://cutt.ly/QYI9COT>

REFERENCES:

1. Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 7 (MSBO 7). Zvit pro rukh hroshovykh koshtiv. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text (in Ukrainian)

2. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1. Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti: Zatverdzheno Nakazom Ministerstva Finansiv Ukrainy vid 07.02.2014 r. no. 73. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (in Ukrainian)
3. Lihonenko L. O., Sytnyk H. V. (2005) Upravlinnia hroshovymy potokamy: navch. posib. Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
4. Nebavskaia T. V., Barannyk V. V., Voropaeva Ya. S. (2016). Otchetnost, v formate MSFO. *Otchet o dvyzhenyy denezhnykh sredstv Ynnovatsyonnaia ekonomyka: perspektyvy razvytyia y sovershenstvovaniya*, no. 7(17), pp. 226–231. Available at: <https://elibrary.ru/item.asp?id=27398217>
5. Podatky & bukhhoblik. Sichen (2018), no. 06. Available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/january/issue-06/article-33434.html>
6. Blank Y. A. (2007) Upravlenye denezhnyму potokamy. Kyiv: Nyka-Tsentr.
7. Iasyshena V. V., Poslavska L. I. (2016) Systematyzatsiia osnovnykh elementiv upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstva. *Ekonomichnyi prostir*, no. 106, pp. 241–254. Available at: <https://cutt.ly/QYI9COT>